

Hónapló

Lángh Júlia

Péntek 13, Párizs

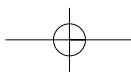
Nagyon fáradt voltam, aznap korán feküdtem le aludni. Valamivel 11 után telefoncsöngésre ébredtem. Nézed? – kérdezte egy barátom. Uramisten, mit?! A kérdés csak azt jelentheti, hogy megint világraszóló szörnyűség történt, mint amikor a fiam hívott 2001. szeptember 11-én délután, és ugyanezt kérdezte. Mindenki pontosan emlékezni szokott arra, hogy hol volt, mit csinált éppen, amikor megtudta... például a Kennedy-gyilkosságot. Az ikertornyok elleni támadást. A hatszoros párizsi merényletet.

Az éjszakát majdnem végig a francia tévé előtt töltöttem. Vacogtam, és sűrűn elbögtem magam. Boulevard Voltaire, rue de Charonne – a mi környékünk. Ahol a lányoméék laknak, és én is, ha ott vagyok. Otthonos utcák, ismerős kávéházak. Éjszaka jött egy e-mail, hogy ne aggódj, mind a négyen élünk. Reggel hosszan beszélünk telefonon. Eszter unokám 15 éves, a szomszéd kerületben volt barátoknál, ott is aludt aznap, mindenkit eltanácsoltak attól, hogy az utcára menjen. Nina, a legjobb barátnője – nagyon helyes lány, a húsvéti szünetben ő is járt nálam Budapesten – ott volt a Bataclanban, a rockkoncerten... Egy órán át hasalt a földön mozdulatlanul, közben ropogtak a géppuskák, csupa vér volt körülötte minden, és halottak, szorosan mellette, félig rajta is...

Amikor vége lett a lövöldözésnek és a robbanásoknak, az életben maradtak kimentek egy hátsó udvarba, ahonnan nem jutottak tovább, biztonságból rájuk zárták a kaput, hiszen nem lehetett tudni, mi várható az utcákon, meddig tart még az öldöklés. Várakozás közben Nina egymás után hívta a barátait, élő emberi szót akart hallani, hívta a lányomat is, azt mondta: nagyon örülök, hogy élek.

Most minden fölborult, a hétköznapi élet rendje odalett, szükségállapot, gyülekezési tilalom; ennek ellenére a vérfürdők helyszínein egész hétvégén gyülekeztek az emberek, virágokkal, mécsesekkel. A Bataclan előtt az utcára került egy zongora, ki tudja, hogyan, egy ismeretlen fiú John Lennon Imagine című dalát játszotta rajta, sokan sírtak. Még az éjjel hívás nélkül mentek be az orvosok, ápolónők a kórházakba ellátni a több száz sebesültet, sok köztük a súlyos; a halottak száma 129, de lehet, hogy még több is lesz. A kórházak előtt hosszú sorban várnak az emberek, akár órákig is, hogy vért adjanak. A mentők érkezéséig egy tulaj alkalmi kórházzá alakította át a kávéházát, összetolt asztalokon vártak a sebesültek, a férfiak levették az ingüket, tépést hasítottak kötözésre.

Többen fényképet mutogatva keresik szeretteiket: ki látta? Nincs hírem róla! Sok könnyes arc. Beszámoló, tanúbizonyosságok, megválaszolatlan kérdések; a legtöbbit használt szavak: vérfürdő, mészárlás, öldök-

lés, rettenet, fájdalom, düh, rémálom, képtelenség, valószerűtlen, és mégis, ez a valóság... És sok szolidaritás.

Szolidaritás mindenfelé, bár nincs konkrét jelentősége, mégis nagyon jólesik, hogy szerte a nagyvilágban minden középületen, a sydney-i operaháztól a riói tárt karú Krisztusig és a gízai piramisig mindent a francia trikolór színeivel világítottak ki, bleu-blanc-rouge, gondolunk rátok, veletek vagyunk, együtt vagyunk.

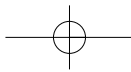
Napokon át vonultak a párizsiak, olyan volt, mint egy zarándoklat, a hat terrortámadás helyszínére, tele volt a média a béke és a lelkiemelő szavaival, ilyen helyzetben csak patetikusként lehet lenni: igen, folytatni kell az életet, de nem felejtünk, a szolidaritás és a szeretet győz a barbársággal szemben. Hétfőn újra kellett kezdeni a mindennapokat, az utcákon inkább nyomott volt a hangulat, az emberek kicsit nyugtalanul nézték egymást, de *azoknak* akkor se legyen igazuk, nem félünk, azért sem félünk!

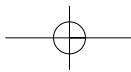
Azok mindezt „a könyörületes és irgalmas Allah nevében” cselekedték, a támadást főlvállaló, Korán-idézetekkel tűzdelt, hosszú üzenet szerint „a perverzió és utálatosság fővárosát” büntetik, és ehhez „aprólékos gonddal” választották ki a célpontokat. Ezt el is hihetjük nekik, valóban jelképes helyszín volt a francia–német focimeccs (a futball is egy világi utálatosság, hitetlenek bűnös, földi hívsága), a rockkoncert helyszíne is nyilvánvalóan szimbólum, és a X. és XI. kerület negyedei, ahol sok a fiatal, nagy a szociális és etnikai keveredés a békés egymás mellett élésben. Ahol arab kávéházak, pakisztáni bisztrók, kambodzsa vendéglők szomszédosak a muszlim könyvesboltokkal és kis zsinagógákkal, és ahol péntek este biztosan nyüzsg a fiatalos, multikulti társaság. Lesz tehát kelendő mennyiségű áldozat, mert ez a cél, miközben az öngyilkos merénylő lelke az ő hite szerint már a mennyország felé tart, ahol jutalmul bűbájos hurik lágy keze simogatja majd. (Sokan megjegyezték, hogy a merénylők nem akarták titkolni a kilétüket, nem viseltek maszkot, nyilván mert meghalni készültek.)

78

„Az iszlamista gyilkosok nem azért szemeltek ki minket célpontnak, amit teszünk, hanem azért, akik vagyunk: egy szabad, autonóm, világi és békepárti életmód szimbólumai” – vallja egy vezércikk. A Mediapart idéz egy Közél-Kelet-szakértő történészt: „A megtámadott negyedekben fiatalokat látni, cigarettával és pohárral a kezükben, egy társaságban azokkal, akik a helyi mecsetbe járnak. Ezt akarja letörni az Iszlám Allam, hogy a francia társadalom forduljon magába, vonuljon vissza az identitásába, hogy mindenki a közösségéhez való tartozása szerint ítélje meg a másikat, és nem aszerint, hogy mit gondol, vagy milyen ember.” Ugyancsak annak kapcsán, hogy nem volt véletlen a helyválasztás, egy építész azt emelte ki, hogy ezek a turistáktól kevésbé látogatott kerületek az utolsó Párizsban, ahol még egymással keveredve élnek generációk és társadalmi rétegek, bevándorlók és kezdő értelmiségiek, többségükben inkább balra szavazók, kozmopolita fiatalok; mellesleg ugyanolyan fiatalok, mint azok, akik megölték őket.

A józan muszlimok, akik nem szélsőségesek – és ilyen a nagy többség, csak alig hallani a hangjukat a szalafisták gyilkos ricsajában –, le vannak sújtva. Minden okuk megvan rá, csak emeljék magasba a tiltakozó táblát:

Nem az én nevemben! A párizsi nagymecset imámja azonnal és határozottan elítélte a merényletet, mint „alávaló barbárságot”, és azt nyilatkozta, hogy „az egység és a testvériség az egyetlen esélyünk, hogy ellenálljunk ennek az elvakult terrorizmusnak, amely most súlyos és valószínű fenyegetést jelent mindannyiunk számára”. Én azért ennél többet várnék. Ferenc pápa, akinek mindig helyén van a szíve, azt mondta: istenkáromlás Isten nevét használni az erőszak és gyűlölet útjának igazolására. Tudjuk, hogy az iszlámnak nincs egyszemélyi vezetője, de van nagyon sokféle és egymással korántsem jó viszonyban lévő ága, mégis megtehetnék, már a saját érdekükben is, hogy nagyon határozottan és olyan hangosan, hogy visszhangozzon belé az egész világ, megfékezzék a saját gyilkos szélsőségeiket. Azzal, hogy nem lehet Istenre hivatkozni.

Az interneten széles körben terjedt egy rajzos üzenet: „Bush Isten nevében támadta meg Irakot. Az Iszlám Allam Allah nevében harcol. Eleendő rosszat tettünk már az Ó nevében. Hagyjátok ki Istent ebből a dologból. Köszönöm.”

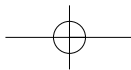
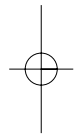
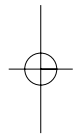
Az első órák megrendültségében Sarkozy, Fillon, Juppé, egymás után az ellenzéki pártok vezetői kinyilvánították, hogy felsorakoznak a köztársasági elnök mögé, mert ha nagy baj van, akkor a nemzeti egység szent. (Na, hogy tudnánk mi ezt itthoni viszonylatban elképzelni?) Két nap múlva Sarkozy meglátogatta Hollande elnököt, egy és egynegyed órát tárgyaltak, aztán Sarko azt nyilatkozta, hogy biztonsági politikánk drasztikus változtatást igényel.

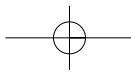
Harmadnapra, negyednapra (itt kell lezárnom a témát, mert közeleg a leadás) hol van már a nemzeti egység?! Sehol, persze. Lányom mesélte riadtan: valamelyik főmufti Sarko környezetéből már arról nyilatkozott, hogy aki radikalizálódik, azt be kell zárni. Elzárni, bezárni! És honnan tudja, hogy ki radikalizálódott? Belelát a fejekbe? Ez az alak miniszter lesz, ha Sarkozy győz a következő elnökválasztáson, de akkor mi lesz itt?!

Mert rettenetes vízváltó lesz ez a vérfürdő nyilvánvalóan nemcsak Franciaország, hanem egész Európa, sőt a világ számára is. Volt egy ál-munk: a toleráns és sokszínű Európa. Hát nem ezt akartuk, nem ezt építettük? A békét kultiváló, kompromisszumra képes, másságot elfogadó, szabadságszerető, kulturált és nyitott Európát? Testvér léssen minden ember?

És akkor most a terroristák miatt újra bezárkózunk?

A merénylők azonosításánál kiderült, hogy az egyik kamikaze, aki a stadionnál robbantotta föl magát, a menekültáradattal érkezett, ujjlenyomatát azonosították egy Görögországban, Leros szigetén még októberben levett ujjlenyomattal. Az útlevele hamis volt (szír okmányt könnyű szerezni, hamisítása virágzó üzletág), a neve nem, de a fényképe stimmel. A francia nyomozóknak szöveget ütött a fejükbe, hogy mi értelme lehetett végigjárnia a menekültek útját, először regisztráltatta magát Görögországban, majd másodszer Horvátországban, de közben Szerbiában még menedéjogot is kért – mintha direkt nyomokat akart volna hagyni a menekültek útvonalán. Mire föl ez a színjáték, amikor Törökországból egyenesen Párizsba jöhetett volna? Hacsak nem az volt a cél, hogy tovább rombolják az amúgy is billegő európai építményt azzal, hogy bizonyítékot szolgáltatnak a szélsőjobb riogatásaira: a menekültek között bujkálva settenkednek be közénk a terroristák!

Van egy szomorú hírem: nem kell belopakodniuk. Itt vannak, köztünk. A nyomozás jelen állása szerint a nyolc elkövetőből már ötöt azonosítottak: mind az öt francia. Ott született, ott járt iskolába, ott énekelte a Marseillaise-t... OK, arab származású, muszlim, de francia iskolázottságú francia állampolgár. Franciák öltek franciákat.

Most akkor mi lesz? Rettegjünk úgy a terroristáktól, hogy közben magunk adjuk föl legszentebbnek érzett értékeinket: a szabadságot, emberi jogainkat, határaink átjárhatóságát, a menekültek megsegítését, magyarán az emberséget? Frusztráltak, paranoiások, xenofóbok, rendőrállampártiak, előre?

Hollande rendeletileg már azonnal bevezetett néhány szigorú intézkedést, egyébként nagyon helyesen, a továbbiak majd parlamenti jóváhagyás után következnek, csupa klasszikusan jobboldali javaslat. Baloldalon és a civil szervezeteknél is féltik a hazát.

Kényszerintézkedések? Szabadságmegvonások? Tény, hogy a szükségállapot lehetővé tette a rendőrség számára az igen gyors és hatékony intézkedéseket, de meddig lehet, meddig szabad ezeket kiterjeszteni? A demokráciának nem az a legjobb védelme, ha hosszú távra téli álomba küldjük, erre az egyik emberi jogi vezető figyelmeztetett. Arra meg egy másik, hogy ne aggódjunk nagyon, a demokrácia végül mindig győzni szokott, a 20. században is legyőzte a nagy zsarnokságokat, mert a szabadság ad bátorságot a népnek.

Úgy legyen.

80

De arról, hogy Franciaország hány milliárd euróért ad el fegyvereket Szaúd-Arábiának, és azok aztán hol kerülnek bevetésre, pillanatnyilag nem nagyon esett szó, erről talán majd akkor, ha a könnyek fölszáradtak. Egyelőre ezekben a percekben, amikor épp leadom a cikket, a TV5Monde egyenes adásban közvetíti azt a rohamot, amelyet a párizsi elővárosban, Saint-Denis-ben indítottak egy bizonyos Abdelhamid Abaaoud, a merényletek híres belga kitervelője és irányítója ellen, akiről a titkosszolgálat úgy tudta, hogy Szíriában van. Ismert figura, ismert arc, akkor hogy tudott észrevétlenül átutazni egész Európán? Rettenetes kudarca ez a francia és az európai titkosszolgálatoknak.

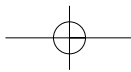
A nyomozás és a vita folytatódik. S közben haladunk a szabadságtól a biztonság illúzióját keltő rendőrállam felé?

Dalos György

Internettel és anélkül

Berlin, 2015. november 17.

Karinthy Frigyes humoreszkiájában – abban a bizonyosban, amelynek záromondata szerint azt álmodta, hogy két macska volt, és egymással játszott – leszögez egy abszurd rendszabályt is. E szerint ha két fél telefonbeszélgetést kíván folytatni egymással, akkor személyesen, együtt kell megjelenniük a postán, hogy ezt az óhajukat közöljék. Jó volna most a po-

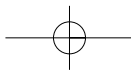
ént pontosan idézni, ám a berlini könyvespolcomon csak az „Így írtok ti” van meg. Néhány héttel ezelőtt nem lett volna gond. Elég lett volna, ha rákeresek a neten, hiszen az életmű, úgymond, „fent van a hálón”, rákattintok a Google színeire, kiadom a parancsot, hogy „Karinthy + két macska” és másodperceken belül letöltöm a szöveget, majd némi keresés, másolás, beillesztés, és máris megoldódott a feladat.

Ez most nincs így. Hetek óta nem működik az internetem, ráadásul műszaki analfabétaként azt se tudom elmagyarázni, hogy miért nem. Tény, hogy a telefonomat és a számítógépet két szolgáltató látta el, mígnem baráti tanácsra az egyiket, a drágábbat, lemondtam, és erről a másikat értesítettem. Most az a helyzet, hogy az egyik – ha jól értem, kissé indignáltan – elfogadta lemondásomat, mégpedig ez év december 22-i hatállyal, a másik viszont csak ez után kapcsolódik be. Addig pedig itthonról, jó esetben, csigalassú tableten, vezetékes és mobiltelefonon keresztül érintkezhetem a külvilággal, s ha gyorsabb kapcsolatot keresek, akkor bizony le kell fáradnom a sarki kisüzletbe, amelynek hátsó helyiségében olcsón szörfölhetek. Ugyanonnan küldhetem a szövegeimet, így az alábbi is a megrendelő kiadónak vagy szerkesztőségnek. Itthon bűcsút kell vennem a Facebooktól, a repülőjegy-rendeléstől s az alkalmi tévénézésről, amelyet már évek óta, készülékemet kikapcsolva, a hálón művelek. Feldőlt a kommunikációm, megbomlott a napirendem.

Erős a gyanúm, hogy bár a katasztrófa kívülről tört rám, magam is része vagyok az általa okozott problémának. Miért kell nekem minden reggel friss híreket kapnom, félóránként kinyitnom a drótpostát, hogy üzent-e valaki, miért kell azonnal válaszolnom a mailekre, naprakészen követnem a világeseményeket és a hazai közéleti harcokat, buzgón kitölnem az írás közben adódó információs hézagokat, s egyáltalán, minek kell okvetlenül jelen lennem a virtuális térben? Utóvégre életem nagyobb részében egészen jól megvoltam az elektronika és az új média áldásai nélkül.

Igaz, fiatalkorom zömmel a távbeszélőre való várakozás jegyében telt el. A Teréz központ krónikus túlterheltsége miatt csak a megrendelés után hét évvel, 1970 tavaszán kötötték be hozzám a fekete bakelitkészüléket. Ünnepi pillanat volt – tudtam, hogy mostantól nem kell a kezemben tantszokat szorongatva sorba állnom az utcai fülkék előtt. Ám örömöm nem tartott soká. Két hónap múlva rendőri felügyelet alá helyeztek, és a posta a szabályoknak megfelelően elkobozta tőlem a telefont, amelyet csak nagy ügyel-bajjal, Darvas József közbenjárásra kaptam vissza – talán azért, mert időközben a BM rájött, hogy öngólt lőtt, hiszen ha nincs telefonom, nem tud rendszeresen lehallgatni.

Ami pedig a számítógépet illeti, az sem hiányzott. Apám békebeli, rozoga táskairógépén írtam, amelyen – így a belügyi írásszakértő 1968-as keltezésű bizalmas jelentése – az „a” betű lábrésze törött volt, az „e” fél fokkal elhajlott, és az „i” zászlórésze pedig elvékonyodott. Ez engem nem zavart sem annak a mintegy harminc szovjet és NDK-könyvnek a lefordításában, amelyből megélhetésemet biztosítottam, sem a jóval szerényebb terjedelmű költői és prózairói munkáim megalkotásában. Mi több: élveztem, hogy két ujjam mozdulatára, egyszóval testi hatásra gondola-

tok keltek életre a fehér papíron. Ami nem tetszett, azt beikszeltem, s ha túl sok volt az áthúzás, türelmetlenül kitéptem a gépből, s összegyűrve a padlóra hajítottam a kéziratot, majd új papírlapot csavartam be.

Ezzel a táskairógéppel a kezemben szálltam fel 1987-ben a bécsi hajóra, akkor még azzal a szándékkal, hogy az egy évre engedélyezett kiutazás alatt megírom első kisregényemet. Ekkoriban szoktam át az addig csak kirakatokban megbámult szövegszerkesztőre. Furcsa, idegen érzés volt magam előtt látni a betűkkel telerótt fehér képernyőt, s amikor először töröltem nyom nélkül elrontottnak vélt passzust, úgy éreztem, becsapom magamat. Hiányoztak az ikszek és a padlóra hajított papírlapok. Az egy évből azután több évtized lett, s egyre-másra vettek körül a napi létezéshez nélkülözhetetlennek látszó más szerkentyűk is: az üzenetrögzítő és a telefax. Az előbbit immel-ámmal hallgatom le, az utóbbira már alig emlékszem.

Most pedig itt ülök internet nélkül, mint Napóleon Szent Ilona szigetén, és nosztalgiával gondolok az internet előtti időkre. Emlékszem, hétköznap este nagy társas élet zajlott a Lenin körúti lakásban, tizenöten lehetünk a kellő mennyiségű alkohollal, ropival és cigarettával teli asztal körül. A modernebb technikát kizárólag az asztal mögötti szegélylécbe épített lehallgatókészülék képviselte, ám annak létezéséről csak jóval később, kiszerelése során szereztem tudomást. Hogy, hogy nem, versengés bontakozott ki köztem és Radnóti Sándor között egy József Attila-vers kapcsán, már-mint hogy ki idézi helyesen. A társaság mindkettőnket szakavatott, fejből idéző irodalmárnak ismert el, és ennek megfelelően két táborra szakadt. Én makacsul védtem a magam verzióját, de ellenfelem annyira erősködött, hogy kénytelen voltam leemelni a polcra a kötetet, és kinyitni a keresett versnél, amelynek szövege engem igazolt. Legyőztem Radnóti Sándort. 1978 vagy 1979 lehetett, a pénz nem volt konvertibilis, és ha jól emlékszem, az idő sem.

82

Múlt héten két és fél napot töltöttem Pesten, sok találkozással és tennivalóval, úgyhogy meg sem fordult a fejemben az internet mint probléma. Egyetlenegyszer folyamodtam a közeli kávézó szolgáltatásaihoz: ki kellett nyomtatnom a visszaúthoz szükséges beszállókártyát. Arra már nem maradt időm, hogy tüzetesen végignézzem a leveleimet. Késő este Berlinben a csigalassú tabletemmel bibelődtem, már félig fekvő helyzetben, és végül sikerült is átböngészni a drótpostát. Az utolsó hír, amelyre rábukantam, német nyelvű volt, távoli lipcsei ismerősöm küldte, két szóból állt: „Szegény Párizs”. Mit akarhat ezzel mondani, tűnődtem egy darabig, majd álomba merültem.

A katasztrófa hírének másnap reggel, telefonon tudtam meg A-tól. Ilyen események fényében, vagy inkább komor árnyékában, Magyarország mintha még földrajzi kiterjedésénél is kisebb lenne a térképen. Orbán, Lázár, Simicska, Szijjártó, Balog, miniszterek, államtitkárok, kormányzóvivők – megannyi hangya egy alig látható boly közepén. Sűrögnek, forognak, nyüzsögnek, ám a történelem mintegy elzúg mellettük, és Európának végeredményben mindegy, hogy ezek a groteszk figurák mennyire osztoznak

a szorongásában. Velük vagy nélkülük – a baj sem nagyobb, sem kisebb nem lesz. Ők maguk pedig folytatják örökös és kicsinyes választási kampányukat, kizárólag azzal a céllal, hogy egyedül maradjanak a hatalomban, legföljebb egymással marakodhassanak a koncon. Jobb ötlet híján énekszót és focimeccset oktrojálnak az iskolákra, vasárnapi zárva tartást az üzletekre. Látszólag akadály nélkül garázdálkodnak ebben a szétzilált társadalomban, amely ki van szolgáltatva nekik, mint – Vas István szavaival – „hipnotizőrnek rossz idegzet”. Kintről nézve – és jómagam ebben a kétes, privilegizált helyzetben leledzem – főleg a jelentéktelenségük riasztó.

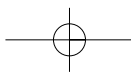
Nincs az a demokrácia, amely akkora örömet tud szerezni polgárainak, mint egy diktatúra, amikor kiutazási engedélyt ad nekik. 1984-ben és 1985-ben összesen két évet töltöttem Nyugat-Berlinben és Brémában, önfeledten élvezve az utazási és írási szabadság előnyeit. Ahogy azonban közeledett a hazatérés időpontja, egyre gyakrabban rándult össze a gyomrom, ha lelki szemem előtt megjelent Hegyeshalom a vonatba beszálló útlevelezőkkel és vámosokkal. Én bizony – jobb tapasztalataim ellenére – minden „beléptetésnél” úgy éreztem, mintha egy nagy vasajtó csapódna be mögöttem, és pedig örökre. Aggodalmamat elmondtam egy kedves nyugatnémet ismerősömnek, és ő mély átérzéssel reagált. Baloldali lévén azonban nem tudott elfojtani egy megjegyzést: „Nektek odaát, a vasfüggönyön túl legalább annyi előnyötök van, hogy állandóan a következő nyugati utazásról ábrándozhattok. De miről ábrándozunk mi, akik itt élünk?”

Tényleg, kérdezem majd harminc évvel később: miről ábrándozunk most?

Parászka Boróka

Halálgiccs, politikai horror

Harmincezer ember vonult utcára november elején Bukarestben, nem csak a kormány, de az ellenzék lemondását is követelték. A harag váratlanul, sokkolóan, órák alatt spriccelt szét az országban. Október végén kigyulladt egy szórakozóhely Bukarestben, a Colectiv klubban négyszáz ember zsúfolódott össze egy lemezbemutató koncerten. A rosszul szigetelt, egyetlen kijáratral rendelkező helyiségben sokan bennégtek, hiába siettek a helyszínre nagy erővel mentők, tűzoltók. A katasztrófát nem tudták megállítani, hatását enyhíteni. Huszonnyolc ember azonnal életét vesztette, a tragédia utáni hetekben további huszonnyolc halt bele a sérüléseibe. A veszteséget sem Bukarest, sem az ország nem tudta feldolgozni. Már az első éjjel megteltek az utcák önkéntesekkel, a kórházak véradókkal, mindenki mentette, ami menthető volt. A tragédiát egyenes adásban közvetítették a rádió- és televízióadók, a közösségi média fel-

használói. Ez közelebb hozta az eseményeket, nehezítette a feldolgozást. Azt azonban nem lehet teljes bizonyossággal állítani, hogy ez vitte volna az utcára a gyászoló-politizáló, mintegy harmincezer tüntetőt.

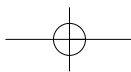
A tragédia utáni napokban Klaus Johannis államelnök is nyilatkozott, azt mondta, „a korrupció öl”. Konkrétan arra utalt, hogy a szórakozóhely tűzvédelmi szabályait, a rendezvényszervezés előírásait azért szeghették meg a felelősök, mert mindezt az illetékes hatóságok elnézték. Átvitt értelemben azonban kiterjesztette a felelősséget, így a Colectiv klub az ország szimbólumává vált. A korrupciós vádak már így is kormányok sorát buktatták meg, pedig eddig csak nagy értékű csalásokra, lopásokra derült fény. Emberéletet még nem kértek számon a szabályszegőkön. A politikusokkal szembeni gyanakvás, elégedetlenség most érett haraggá, pánikká.

Az elmúlt évtizedekben a frusztráció, a gyanakvás sok-sok rétege rakódott egymásra. Volt olyan időszak, amikor úgy tűnt, hogy egy párt – a legnagyobb társadalmi bázissal rendelkező szociáldemokraták – a leginkább fertőzött. Ez a párt vált a mumussá, minden rossz forrásává. Ennek a politikusai lettek a „vörösbarók”, akik sok-sok szavazókörtet vesztek el a rájuk sütött korrupciós bélyeg miatt, és azért, mert hiába próbált meg újra és újra megtisztulni a tömörülés. A belső korrupció, a pártfinanszírozás visszasságai újratermelték a korrupciót. Ez a párt élte meg az első vezéraldozatot is, Adrian Nastase volt miniszterelnök az elsők közt kapott börtönbüntetést ilyen jogcímen. A szociáldemokraták számára nem a belső megújulás, a generációs csere teremtett új lehetőséget, nem a korrupcióellenes harc erősödése, a társadalmi értelemben vett felnőtté érés jelentett új esélyt, hanem a többi párt visszás ügyeinek felszínre kerülése. Azzal, hogy a többi párt is gyanúba keveredett, a politika egésze veszítette el hitelét.

Az utóbbi években a legerősebb és szinte az egyetlen kampánytémává vált a korrupció. Miközben a fogalma is átalakult, kibővült. Korruptnak minősült az, aki csal a közbeszerzési pályázatokon. Aki visszaél a befolyásával, a rendelkezésére álló információkkal. Korrupt az a politikus, akinek szakmai felkészültsége, képzettsége megkérdőjelezhető. Korrupciós ügyekről beszéltek Victor Ponta esetében is, akinek először a plágiumügye pattant ki, majd ügyvédi kompetenciáit kérdőjelezték meg. Korrupt politikusként tartották számon azt is, aki a képviselői irodájában nem az előírásoknak megfelelően alkalmazta a munkatársait, aki túllépte az utazási keretét, a telefonálásra szánható összeget. A legutóbbi államelnöki vitában, amelynek során Victor Ponta és Klaus Johannis, a szociáldemokrata és a liberális politikus nézett farkasszemet, szinte abszurd licité vált a korrupciós vádak felsorolása. Vég nélkül olvasták egymás fejére egymás bűneit.

Már ebben a kampányban egyértelművé vált: nemcsak azonosította magát Románia a korrupcióval, az ősbűnnel, amelytől képtelen szabadulni, de él a remény is: valahol, máshol létezik egy másik ország. Egy tiszta Románia. A bizalmat azok kapták meg, akik külföldön élnek. Akik voltak annyira felkészültek, rátermettek, erkölcsösek, hogy elhagyják az országot.

Az általuk, a külföldi román nagykövetségek elé szervezett tüntetések

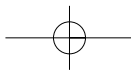

és az ő szavazataik döntöttek arról, hogy ki legyen az ország első embere. Klaus Johannis lett. Azóta a korrupciós válság tovább mélyült: újabb miniszterek ellen indult eljárás, már nemcsak az egykori miniszterelnök, de az akkor épp hivatalban lévő Victor Ponta is gyanúsítottá vált. Aki – a korrupciós harcban immár megedzetten – állta a sarat. Hónapokon keresztül úgy tűnt, sikerül kisebb-nagyobb részben cáfolnia vagy mellőznie a vádakat, megtartja a bizalom és a támogatás töredékét. Egészen az idei év novemberéig, mikor is a Colectiv klub tragédiája elsöpörte a Ponta-kormányt.

A „másik ország” reménye vagy árnya ebben a válsághelyzetben újra felerősödött. Most nem a külföldi románokban, hanem a belföldi vagy hazatért „szakértőkben”, az új (tisztá?) generációban bíztak az utcára vonulók: szakértői kormány felállítását követelték. Victor Ponta gyorsan döntött, és lemondott. Konkrét, egyértelmű, meggyőző összefüggést senki sem teremtett a szórakozóhely tragédiája és a kormány működése között. Erre nem is volt szükség. Hosszan sorolható, milyen gondot jelentett a betegek kórházi elhelyezése, a megfelelő ellátás biztosítása, pontosan mérlegelhető, hogy a biztonsági intézkedések hiánya hogyan járult hozzá a történetekhez. De ha lett is volna elfogadható magyarázat a megelőzés, mentés, ellátás zavaraira, az sem enyhítette volna a mély, akuttá váló válságot. Az elmúlt évtizedekben annyi mindent tett ez az ország azért, hogy megszabaduljon a saját vétkeiktől, ám még mindig önmagától retteg Románia. Erre pedig nincs mentség. A kormány, mandátumának lejártá előtt néhány hónappal, lemondott. Vállalta a felelősséget a tragédiáért – mindenki számára inkább átvitt, szimbolikus és éppen ezért elfogadható módon. Így mentesült azon számonkérés alól, hogy mire volt elég a rendelkezésére álló parlamenti ciklus. Kényelmetlen és praktikus alku.

Rövid egyeztetés után felállt az új, „szakértői kormány”. Ugyanilyen rövid idő alatt foszlott szét a „másik Románia” illúziója is. Az új, tiszta, jól képzett kormány miniszterjelöltjeiről vagy kínos fotók kerültek elő (a rendkívül fiatal egészségügyi miniszterről nemcsak az derült ki, hogy képzetlen, hanem az is, hogy korábban fehéreneműmodellként dolgozott), vagy a miniszteri meghallgatáson buktak el, mint az a szakmai körökben elismert jogvédő, aki igazságügyi miniszterként kívánt bizonyítani. Kiszámíthatatlan, hogy ez az új kabinet hogyan fog működni, igazából nincs is tétje: a jövő évi költségvetést a parlamenti vitában a már leköszönt gazdasági miniszter terjesztette elő. És mindenki tudja: a választásokig kell valahogy kihúzni, utána az új kormány új felelősséggel és talán új, tiszta lappal indulhat.

Persze csak akkor, ha lesz még, aki képviselőt és szenátort válasszon. Ha van még tiszta lap. A nagy remények és nagy indulatok már most nagy csalódásokhoz vezettek. Az egymással rivalizáló pártok először önmagukkal, majd a civil szféráról alkotott illúzióikkal számoltak le. A politikai konfliktusok politikaellenességben csúcsosodtak ki, és ma senki sem tudja megmondani Romániában, hogy mi van a mindenki által gyűlölt politikán kívül. Azok számára, akiktől megvonták a bizalmat, akik ön- vagy mások hibájából hitelüket veszítették, nem nagyon van visszatérés. A válságban lévő pártok újjászületésére is kevés az esély. Legalábbis

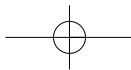
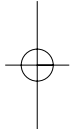
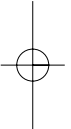

belátható időn belül. Az ország nyerő helyzetben ért el pattot, a korrupciós vádak megfogalmazása a gyanakvás időszakában azért mégiscsak elkezdődött, megerősödött az államigazgatás reformja. Van mivel, van kiért, csak az nincs, akivel folytatni lehetne az elmúlt másfél évtized nehéz, túl sok áldozattal járó munkáját.

Az utcai tüntetések, a Ponta-kabinet lemondása, a szakértői kormány felállása idején a Colectiv klub tragédiája tovább folytatódott. A halottak száma napról napra nőtt. A tragédia elején még érzékenyen reagált az ország az újabb veszteségek hírére. Aztán néhány hét alatt gyengült és másfelé fordult a figyelem. A hozzátartozók kétségbeesett üzenetben kértek, hogy ne használják fel családtagjaik halálát különféle propagandacélokra. Hiába. Plakátok, internetes mémek jelentek meg arról, hogy a bukaresti szórakozóhely áldozatai „nem haltak meg hiába”, a tűzhalál „értelme” a „demokrácia megtisztulása”. A lemezbemutató koncertre induló rajongók pedig politikai mártírok. A politikai-közéleti giccs és horror feltartóztathatatlan: olyan propagandakép is megjelent, amelyen összeégett zombitestek követeltek kormányváltást.

Két héttel a bukaresti tragédia után a párizsi terrortámadás sokkolta a világot. A korrupcióról folytatott viták háttérbe szorultak, helyüket átvették a civilizációk összeeséséről szóló elméletek, a vallási fanatizmustól való rettegés. A Colectiv klubban meghalt emberek képei helyett a Bataclan színházban kivégzettek fotóival telt meg az internet. Francois Hollande a támadás másnapján arra kérte a sajtót, körültekintően tájékoztasson a tragédiáról, és a bukaresti tapasztalatok is arra engednek következtetni: van mitől tartani. Néhány gyors és tendenciózusan levont következtetés pillanatok alatt lángba boríthatja az utcákat. A körültekintő tájékoztatás elmaradt. Az egyik ál- vagy rosszul fogalmazott hír követte a másikat. A Le Monde az események után naponta közölt összegzést a téves információkról. Kevés sikerrel. A balkáni útvonalon Párizsig jutó propaganda azonnal felerősödött.

Mi lehet ennek a következménye? Több, mint egy kormányváltás Romániában, és annál is több, hogy a francia államfő politikai riválisaival szemben (Sarkozyvel és Le Pennel) még nagyobb hátrányba kerül. De hogy mivé alakul ez a lappangó, gondosan gerjesztett, tehetetlenségi erővel súlyosbított feszültség, azt most még nehéz belátni. Sokat segítené a csend, a gyászra való képesség. Az áldozatok internetes posztokon túli tisztelete. Kevés erre az esély: a kontinens határainál több ezer ember vesztette életét ebben az évben. Az ő halálukat észre sem vette a még békés kontinens. Amely ha bukik, akkor a részvétlenségbe vagy a hamis részvétbe bukik majd bele.

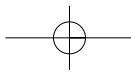
Végel László

Új balkáni konfliktusok?

A napokban találkoztam egy ügyvédi irodában dolgozó fordítóval, aki elmondta, hogy kénytelen túlórázni, mert soha annyi munkájuk nem volt, mint mostanság. Magyar fiatalok okiratait fordítják németre, illetőleg angolra. Amint kezükbe kapják a kettős állampolgárságot bizonyító okmányt, már veszik is a vándorbotot. Sietős nekik, minél előbb utazni szeretnének. Semmiféle kimutatást nem találtam arról, hogy szám szerint hány magyar fiatal hagyta el a Vajdaságot, de egyre többször hallom, hogy a jelenlegi exodus nagyobb, mint amekkora a kilencvenes évek elején volt.

Október végén Bécsben jártam. Autóbusszal utaztam Magyarországon keresztül. Útitársam egy Bécsben dolgozó bánáti magyar fiatalember volt, aki gondterhelten szemlélte a déli határon húzódó kerítést. Ez még bajt hoz a fejünkre – jegyezte meg. Nem a magyar kormány ellen ágált, még az is lehet, hogy annak a híve, inkább attól tartott, hogy a déli határzár miatt a Vajdaságban rekednek a migránsok. Előbb vagy utóbb munkát kell vállalniuk, ha másként nem, akkor feketén. Ők is harcolni fognak a munkahelyekért, meg az őslakosok is, ami viszályhoz vezethet. Szerencséje, hogy Ausztriában biztonságban van, nemsokára viszi a feleségét is, a gyerekek pedig a nyári vakáció előtt csatlakoznak hozzájuk, addig a nagyszülők vigyáznak rájuk, viszont jövő ősztől osztrák iskolába járnak majd, így legalább a jövőjük biztosítva lesz.

Beszélgetés közben kiderült, hogy nem azért távozott, mert munkanélküli volt. Az elmúlt időszakban több magáncégnél is dolgozott, napi 12-14 órát vállalt. Feketén, mert a munkáltatók úgy spórolnak, hogy nem jelentik be hivatalosan, így nem fizetik az alkalmazottak utáni adót meg járulékot. Egyik munkaadóját sem ellenőrizte a hatóság. Nem nagy rejtély, hogy miért. A gazdák valamelyik kormányzó pártnak voltak a tagjai, anyagilag támogatták a tömörülést, amiért cserébe a hatóság szemet hunyt a törvénsértések felett. Kis mutyi, nagy mutyi megfér egymás mellett. Fanyarkásan mesélte, hogy a legutóbbi választás előtt hiányoztak a munkahelyéről a „kifutólegények”, őt is győzködték, hogy lépjen be, a többi aktivistával együtt plakátokat kellett volna ragasztani, és röpcédulákat osztogatni. Egyszerű kőművestől nem várhatnak többet. Viszont ígérni sem ígértek semmit. Fontolgatta, mitévő legyen, betagozódjon-e a pártba, végül nem tette. Egyszerűen nem volt ereje a hálátlan „plakátraasztásra”. A kétkezi munkás, aki napi 14 órát robotol, nem való a pártba. Oda csak az urak nyomulnak, akik számítanak valamire, azok fészkelik be magukat, de azok aztán tudnak helyezkedni – magyarázta. Aztán az új bécsi munkahelyéről mesélt. Elégedett a havi 1500 eurós jövedelmével, mert ingyenlakással jár, ami egyébként komoly tétel lenne, így viszont tud takarékoskodni. Tervei szerint havonta legalább 1000 eurót megtakarít majd. Amint kint lesz a család, és a felesége is munkába áll, havonta legalább 2000 eurót tehetnek félre.

A bánáti vendégmunkás megosztotta velem azon meglátását is, hogy az „új osztály” szószólói miért beszélnek olyan gúnyosan a „megélhetési menekültekről”. Miért hajtogatják elmarasztalóan, hogy csak a pénzért futnak idegenbe? Annál az egyszerű oknál fogva, hogy attól tartanak: olcsó munkáskéz nélkül maradnak. A megélhetési kivándorlók ezek szerint apokrif osztályharcot folytatnak.

Néhány héttel ezelőtt a vajdasági magyar sajtó tele volt a migránsokról szóló történetekkel, amelyek főleg az anyaországi közszolgálati média szellemében íródtak. A menekültek Újvidéken is feltűntek, de csak kisebb csoportokban, tömegesen Dél-Szerbiában, a belgrádi pályaudvaron, valamint Észak-Bácskában tébláboltak. A vajdasági magyar sajtó arról próbálta meggyőzni az embereket, hogy a migránsok többsége „megélhetési menekült”.

Én is láttam őket, kisebb csoportokban kószáltak az újvidéki buszállomás és a pályaudvar környékén, sőt a belvárosban a sétálóutcában is. Aztán ahogy felbukkantak, úgy el is tűntek! Mára már csak a tévéből, a politikusok beszédeiből, az újságok kommentárjaiból értesülök róluk. Viszont felelevenedett az emlékük, amikor a minap az RTL Klub hosszabb dokumentumfilmet sugárzott az ’56-os magyar menekültekről. Megdöbentem a jeleneteken, amelyek bemutatták, hogy a határ mentén hogyan botorkálnak a magyarok árkon-bokron keresztül Ausztria felé.

A képsorok, a riadt tekintetek, ahogy cipelik a gyerekeket, és rohanás közben tétován meg-megálltak, nos, ezek a képsorok félelmetesen hasonlítanak az új migránsok viselkedéséhez. Mintha a határ ördöge hipnotizálná a menekülőket: hasonló a viselkedésük, a testtartásuk, a mozgásuk.

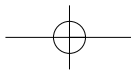
88

A riportfilmből az is kiderült, hogy ’56-ban is voltak embercsempészek, ahogy ma. A bevonuló orosz katonákat is le kellett kenyerezni, akár csak a mai rendőroket. Egy karóraért cserébe továbbengedték Ausztria felé a menekülőket.

Az említett dokumentumfilm képsorai azt is rögzítették, hogy egy idő után a magyar menekültek elégedetlenkedtek az osztrákokkal, és idővel az osztrákok is megelégtettek a magyar migránsözönyt. Kisebb-nagyobb incidensre is sor került, leginkább féltékenységi jelenetek játszódtak le. Hónapok múlva valamiféle kvótarendszer alapján elosztották a migránsokat, egy részüket repülővel vagy hajón az Újvilágba szállították, míg a másik részük vonattal vagy autóbusszal utazott valamelyik nyugati országba. Kvóta, kapom fel a fejem.

A migránsok mostanság elkerülik Magyarországot, Horvátország és Szlovénia felé tartanak, mivel Magyarország kerítést emelt először Szerbia, később Horvátország felől is. Orbán Viktor többször is kijelentette, hogy ezzel védi Európát és Magyarországot, legutóbb pedig arra figyelmeztetett, hogy a migránsok óriási tömegének letelepedése Európában háborút idézhet elő.

Hogy a „magyar kerítés” mennyire védi meg Európát, még eldől. Ellenben a határzár komoly konfliktusokat teremtett az egykori Jugoszlávia utódállamai között. A pengés drót módosította ugyan a migránsok útvonalát, egy részük azonban továbbra is Magyarországon keresztül jutott el Németországba, a másik részük pedig Ausztrián át. A Balkánon a ma-

gyar kerítés súlyos konfliktushelyzetet teremtett. Szikra volt a balkáni lőporos hordó felett. Most is az. A legnagyobb viszály természetesen Horvátország és Szerbia között tört ki, amibe Szijjártó Péter, a magyar külügyminiszter Szerbia pártját fogva harciasan beavatkozott. Ezzel Magyarország is belekeveredett a balkáni viszályokba. A szélsőséges szerb sajtó diadalittasan idézte Szijjártó szavait, végre egy EU-tagországgal szinkronban mondogathattak oda a horvátoknak.

Több évtizedes tapasztalatom másféle stratégiára tanított. A legjobb nem beavatkozni a horvát–szerb konfliktusba. Ezt már a nyolcvanas években éreztem, és ennek köszönhetően több konfliktust is eredményesen elkerültem. A horvát–szerb viszony ugyanis túlságosan bonyolult a magyar fejeknek. A két nép szüntelenül civakodik egymással, ugyanakkor hihetetlenül szoros a kötődésük is. Még az a szerb is, akit nem érdekel a nagyvilág meg a politika, kitartóan figyeli a horvátországi eseményeket. És viszont. Jobban ismerik a másikat, mint saját magukat. És egyikük sem kedveli, ha valaki ítélőbíróként viselkedik az ügyükben. Ez nemcsak a kilencvenes években derült ki, hanem jóval előbb, még Jugoszlávia békés korszakában. Ez a viszony valójában történelmi belügy.

Jelenleg a szerb–horvát határon alkudoznak. Egyik nap pattanásig feszül a helyzet, a másik nap a két belügyminiszter békésen kiegyezik egymással, aztán kezdődik az egész előlről. Időközben kiderült, hogy Ausztria is valamilyen kerítésfélét szándékozik emelni, Szlovénia is azon töpreng, hogyan védje meg magát a Horvátország felől érkező menekültektől. A görög-macedón határon hidegebbre fordult az idő, éjjelente fagypontra süllyed a hőmérő higanyszála, ennek ellenére a népvándorlási hullám nem csökken, a balkáni országok között növekszik a feszült helyzetek sora, amelyekből különben is van épp elég. A boszniai Szerb Köztársaságban népszavazást terveznek kiírni, ami Bosznia végleges felosztását jelentheti. Miroslav Dodik, a boszniai Szerb Köztársaság kormányfője bejelentette, hogy ha a boszniai szerbek nem élhetnek a jogaikkal, akkor inkább kiszakadnak Boszniából, de a nemzeti érdekekről nem mondanak le. Ezek ugyanis mindenkinek felett állnak! Ugyanakkor Dodik figyelmeztetett, hogy az ő vadászterületére egyetlen migráns sem léphet be, még a kvótarendszer sem kényszerítheti őt erre. Mindenki vegye tudomásul, hogy egyetlen migránst sem hajlandó befogadni. Kijelentette, hogy a boszniai szerbek nagyon jól tudják, mit jelent az iszlám és a török uralom, emiatt minden erővel felveszi a harcot a multikulturalizmus ellen, amely eddig is csak bajt hozott a szerb nemzetre. A svájci transznemzetállami modell szitokszó lett. Montenegróban is viharfelhők gyülekeznek. Podgoricában tragikus kimenetelű tömegtüntetés volt, és nem tudni, mikor újul ki a feszültség. A tüntetéseknek nemzeti jellege van: a podgoricai tüntetők szerb zászlók alatt, Putyin fényképével tüntetnek a montenegrói kormány ellen. Macedóniában szaporodnak a terrorakciók. Az utóbbi időben jártam ott, és azzal a tudattal távoztam, hogy az európai közvéleménynek sejtelve sincs, mennyi veszély fenyegeti ezt az elszegényedett kis országot.

Mindezek mellett Szerbia továbbra is Koszovó leszakadásának ténye körül forog. Nem, nem, soha!, kiáltanak fel a szerb kormánypolitikusok. A minap a szerb koalíciós kormány, amelynek a Vajdasági Magyar Szövet-

ség is tagja, a szerb pravoszláv egyházatyák részvételével Koszovóról tanácskozott. A sajtóban nem találok részletesebb jelentéssel arról, hogy mire jutottak, azonban a napokban Irinej szerb pátriárka bejelentette, hogy ha Koszovót erőszakkal kívánják elcsatolni Szerbiától, akkor Szerbia erőszakkal fogja visszavenni azt. Erőszakkal? Ez bizony háborút jelent. Ez nem magányos hang, hiszen Tomislav Nikolic, Szerbia köztársasági elnöke a minap bejelentette: Szerbia az erőszakra erőszakkal válaszol. Az általános konszolidáció megtorpant.

A helyzet drámai, hangsúlyozta Angela Merkel pártjának darmstadti konferenciáján. A szerbiai sajtó öles betűkkel adja tudtunkra, hogy Merkel asszony, akiben a magyar közszolgálati televízió olyasféle politikust lát, aki a migránsügyben nem lát tovább az orránál, arra figyelmeztetett, hogy ha Németország lezárja a határokat, akkor a Balkánon fegyveres konfliktusra kerül(het) sor. A jelenlegi baljós konfliktusokat (is) kapcsolatba hozta a magyar kerítéssel. Ugyanúgy gondolkodik, mint a bánáti magyar fiú. A láttelep nem pusztán rögtönzés, hiszen el tudom képzelni, hogy mi történne, ha Szerbiát, Boszniát, Macedóniát, Horvátországot vagy félmillió migráns lepné el, ha fennakadnának a magyar és az esetleges szlovén kerítésen.

A szerb kommentátorok meg a szakértők rendkívül komolyan veszik Angela Merkel figyelmeztetését. Aleksandar Radic katonai szakértő szerint a Balkánon elegendő egy szikra, hogy a térség lángra lobbanjon. Dusan Janjic politikai elemző szerint félmillió migráns balkáni jelenléte felettébb veszélyes etnikai konfliktusokat idéz(het)ne elő a balkáni kisállamok között, emiatt (is) rendkívül komolyan kell venni Angela Merkel szavait.

A tények mérlegelése után akarva-akaratlanul is a bánáti fiú vélekedése jutott eszembe. Ő ugyanis nem attól tart, hogy ott fog háborús helyzetig fokozódni a feszültség, ahová a migránsok vágyakoznak, hanem a szülőföldjén, a Balkánon, ahol bekerítik őket. És nem a migránsok háborúznak majd, hanem azok, akik a szomszédba akarják kergetni őket, mire a szomszéd visszatoloncolja mindegyiket. Így kezdődik a félelem és a rettegés hidegháborúja.